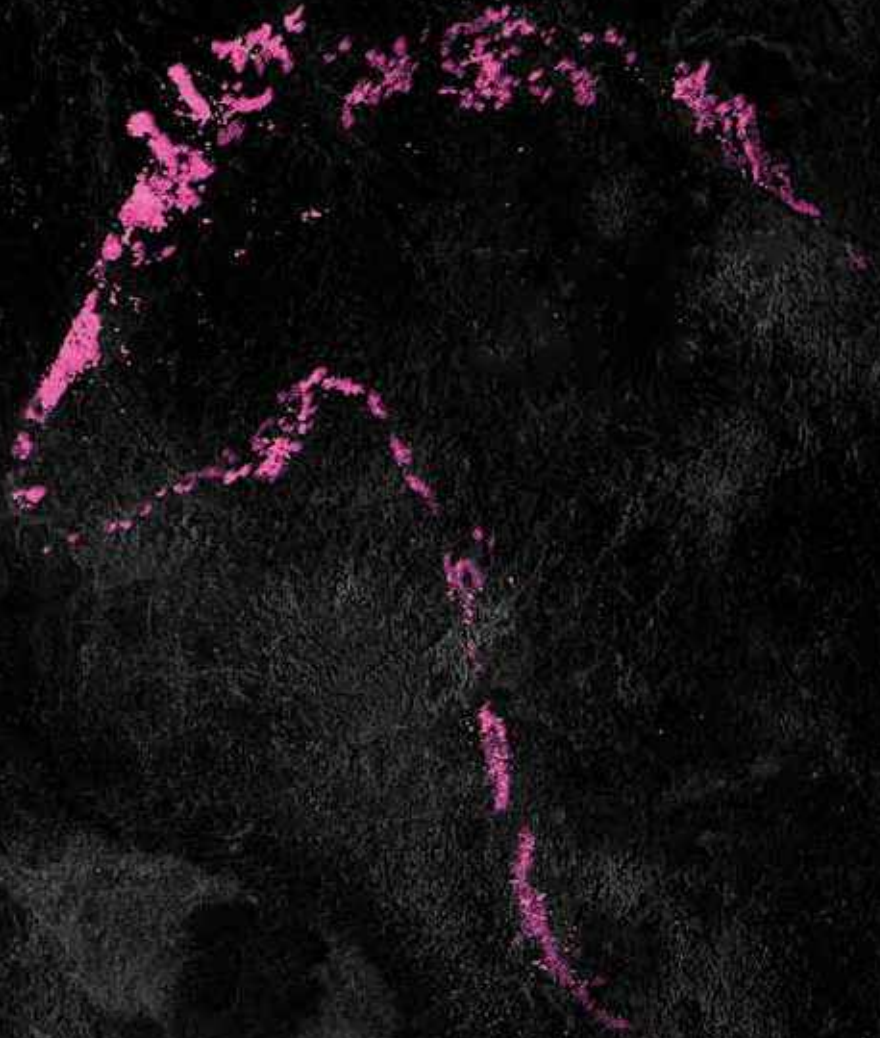

DURANGALDEA 2027 • LOS CABALLOS ROJOS DE ASKONDO
PATRIMONIO EN PELIGRO • DURANGOKO EMAKUMEEN KARTZELA

astola

ikerketa eta historia

DURANGALDEKO URTEKARIA

5.zk 2011 5€

BIZKAIKO ZUZENBIDE ZIBILA DURANGALDEAN

Laburbildutako gainbegirada

TESTUA: GONTZAL AIZPURUA

Bizkaian gertatzen den bezala, Durangaldean ere, zuzenbide zibil ezberdin bi ditugu indarrean: Bizkaiko Foru Zuzenbidea eta Zuzenbide Zibil orokorra. Durangaldean ere, herritar forudun eta forugabeak daude.

Zertan du eragina herritarron bizitzan, eskubide eta betebeharretan, Bizkaiko Foru Zuzenbide Zibilak? Non eta nori aplikatzen zaio? Zergatik Durangaldeko herritar batzuei Bizkaiko Zuzenbide Zibila aplikatzen zaie eta beste batzuei Zuzenbide Zibil Orokorra? Zeintzuk dira bien arteko ezberdintasunak?

Galdera hauei errazki eta zorroztasun gehiegirik gabe erantzutea eta zuzenbide bien arteko elkarbizitzak sortzen duen egoera bitxi bezain ulergaitza ezagutzera ematea besterik ez da lerro **hauen** helburu apala.

EL FVERO,
P R I V I L E G I O S,
FRANQVEZAS Y LIBER.
T A D E S D E L O S C A V A L L E R O S
hijos dalgo del Señorío de Vizcaya, confirma-
dos por el Rey d6 Felipe II. nuestro Señor, Y por el
Emperador y Reyes sus predecesores.

CON LICENCIA REAL

En Medina del Campo impresso, Por Francisco del Canto.

A costa del Señorío de Vizcaya, Por orden de Antonio de
Zaballa, Vizcayno vezino de Medina del Campo.

M. D. LXXV.

Bizkaiko Foru Zuzenbide Zibila

Askoren ustearen kontra, Bizkaiko Foru Zibila ez da iraganeko erlikia bat, ez eta landa lurrei edo baserrii soilik lotutako araudia, Bizkaiko biztanleen % 60ri aplikatzen zaion legeri bizia baizik. Durangaldean, herritarren %65a izango da, gutxi gora behera, forudun.

Indarrean dagoen uztailaren 1eko 3/1992 legeak (Euskal Herriko Foru Zuzenbide Zibilari buruzkoa, eta Bizkaiko Foru Zuzenbide Zibila bere baitan) gure ohitura juridikoetan sustraituta dauden erakunde zibil gaurkotu gutxi baino ez ditu arautzen; besteak beste, eta orokorrean honakoak:

1.1 OINORDETZAK:

- ▶ Jaraunspen edo herentziak. Testamentuak (Eskuorde edo “komisario” bidezko testamentua, eta testamentua egiteko poderea. Ermandadeko testamentua).
- ▶ Nahitaezko jarauntsia, eta seniparteak derri gorrezko oinordekoen artean banatzeko askatasuna.
- ▶ Oinordetza itunak.
- ▶ Testamenturik gabeko ondorengotza...

1.2 EZKONTZAKO ONDASUNEN

JAURBIDEA EDO EKONOMIA ARAUBIDEA

Foru Komunikazioa: Ezkontideen ondasunekiko (irabazitakoak zein ezkontide bakoitzarenak), administrazio eta xedapen egintzak. Jaurbidearen amaitzea ezkontide baten heriotza edo dibortzioagatik, eta ondasunen banaketa...

1.3 TRONKALITATEA

Bizkaiko forudun tokietan dauden ondasun higiezin edo onibarrak familiarekin duten lotura, eta lotura hori mantentzeko dauden betebeharrak eta mugak tronkaleko ondasunen edozein –“inter vivos” edo “mortis causa”- eskualdaketetan. Tronkaleko senideen eskubideak. Erosteleko lehentasun eskubidea; saka eskubidea...

1.4 BIDE ZORRAK

Hogei urteko preskripzioaren bidez eskuratzeko eskubidea....

Zein da Bizkaiko Foru Zuzenbidearen lur ezarpen eremua eta zein Zuzenbide Zibil Orokorrarena; alegia, non aplikatzen da bata eta non bestea? Eta Durangaldean?

Bizkaiko foruak Bizkaia osoan du indarra, (infantzonatu edo lur lauan) Bilbo udal mugarte osoan eta Urduña, Balmaseda, Bermeo, Durango Ermua, Gernika, Lanestosa, Lekeitio, Markina, Ondarroa Otxandio, Portugalete eta Plentziako hirietako gunee forugabeoetan izan ezik.

Beraz, Durangaldeari dagokionez, Bizkaiko Zuzenbide Zibila hurrengo herrietan du indarra: Abadiño, Atxondo, Berriz, Elorrio, Iurreta, Izurtza, Garai, Mallabia, Mañaria eta Zaldibar. Baita Durango, Ermua eta Otxandioko gunee forudunetan ere.

Zuzenbide Zibil Orokorra Durango, Otxandio eta Ermuko lurralde edo zati forugabeetan aplikatzen da.

3

Zein da Bizkaiko Foru Zuzenbide Zibilaren pertsona ezarpen eremua, hau da nori aplikatzen zaio Bizkaiko forua? eta nori Zuzenbide Zibil Orokorra?

Bi auzotasun zibil daude Bizkaian: foruduna eta forugabekoa. Durangaldean ere.

Auzotasun zibilaren arabera araudi bat edo beste aplikatzen zaie bizkaitarrei eta Durangaldeko herritarrei. Bizkaiko Foru Zibila indarrean dagoen tokietan auzotasun zibila dutenei, Bizkaiko forua aplikatzen zaie; forugabeko tokietan auzotasun zibila dutenei, Zuzenbide Zibil Orokorra.

Tronkalitateak ezartzen dituen muga eta betebeharrak bizkaitar guztiei dagozkie, ez bakarrik forudunei.

Tronkalitateagatik sortzen diren eskubideak tronkaleko senideei dagozkie, edozein dala euren auzotasuna, Bizkaikoa izan zein ez izan.

Zelan lortzen da auzotasun zibila? Jaiotzez edo 10 urteko egoitzaren bitartez (edo 2 urteko egoitzarekin, errolda zibilean auzotasun zibila irabazteko espedientearen bitartez). Auzotasun zibila nahita edo nahigabe aldatu dezakegu (eta genuena mantendu egoitzaz aldatu arren).

4

Zeintzuk dira Bizkaiko Foru Zuzenbidearen berezitasunak?

4.1 OINORDETZAK:

Senipartea: Senide jakin batzuei, -derrigorrezko oinordekoei-, ezinbestean utzi behar zaiena, honakoa da:

Ondorengoentzat: (seme alabak eta gainontze-ko ondorengoak): ondasun guztien lau bostenak (4/5). Beste bostena askatasunez bana daiteke.

Testamentu egileak askatasun guztiz bana ditzake derrigorrezko oinordetza osatzen duten ondasunak ondorengoan artean, bakarra aukeratzu eta besteak baztertuz; hau da, seme, alaba edo iloba bati utzi ahal dizkio ondasun guztiak (edo zati bat) eta beste ondorengoei ezer ez.

Zuzenbide Zibil Orokorrean, ondorengoan senipartea ondasunen bi herenak (2/3) osatzen dute, baina ondasunak derrigorrez banatu behar dira seme-alaben artean, eta guztiei utzi behar zaie gutxienez ondasunen parte bat, seniparte ertsia deritzona.

Ezkontideak (edo izatezko bikotekideak) ondasunen erdiaren gaineko gozamena izango du (seme alaba edo gurasoekin batera balego), edo ondasunen bi herenen gozamena alboko lerroko familiakoekin batera balego. Ondasun guztien gaineko gozamen unibertsala utzi ahal izango dio testamentu egileak. Zuzenbide zibil orokorrean, ezkontideak ondasunen heren baten gozamena dauka seme-alabekin batera balego, eta aurrekoekin balego ondasunen erdiaren gozamena

Ondasunak tronkalekoak badira, ondasunen jabeak ezin ditzake inorenganatu edo eskualdatu ordainbidezko nahiz doainezko egin-tzen bidez, tronkaleko senideen eskubideak errespetatu barik.

Tronkaleko ondasunei dagokienez, tronkaleko senideak, alboko lerroko senideak barne, ezkontidearen aurretik “heredatzeko” eskubidea daukate.

Adibidez, seme-alabarik izan ez duen alargun edo izatezko bikotekide batek bere ezkontidearekin edo bikotekidearekin bizi izan den etxebizitzatik alde egin beharko luke etxebizitza hori hildakoaren familiatik baldin baletor, -tronkalekoa bada- eta horrela aginduko baliote hildakoaren ondasun horrekiko tronkaleko senideek (nebarrebak, gurasoak, osaba-izebak, lobak, lehengusu-lehengusinak) nahiz eta ondasunen jabearen borondatea bere ezkontide edo bikoteari dena uztea izan eta horrela adierazi testamentuan.

Eskuorde edo “Komisario” bidezko testamentua: Konfidantzazko hirugarren bati, gure testamentua egiteko boterea eman diezaiogegu. Hirugarren horrek, gure oinordekoa izendatu dezake edo oinordekoen artean ondasunak banatu askatasun osoz. Ezkontidea edo izatezko bikotekidea denean eskuordeko edo komisarioa, - “alkar poderoso” deritzona-, ondasunen administrazioa eta gozamina izan dezake boterea erabili arte –ezkontzaren jaurpidea foru komunikazioa denean- (bizitza osorako edo kausatzailak, -eskuordetzailak- ematen dion epera arte). Tronkaleko senideek ezin izango diote ondasun hoiengaineko gozamen eta administrazio eskubidea ukatu bizi den bitartean.

Foru Zuzenbide Zibilaren “izarra” den eskuorde bidezko testamentu hau, alde batetik ezkontide edo bikotea (eskuordeko izendatzen zaionean) babesteko tresna dugu, eta bestalde, jarauspenera modurik egokienean banatzeko tresna (ustiapen edo negozio bat zatitu barik iraun arazteko; oinordekoen artean gehien behar duenari edo egokienari ondasunak egokitu ahal izateko).

Forudunak ez diren bizkaitarrak ere, testamentu boterea erabili dezakete, baina boterearen edukia eta eskuorde edo komisarioaren eskubide eta ahalmenak ez dira forudunak egiten dituzten bezalakoak. Auzotasun ezberdineko bizkaitar bik (ezkontide edo bikotekide) elkar izendatzen badute komisarioa, euren eskubide eta ahalmenak ezberdinak izango dira.

4.2 EZKONTZAKO ONDASUN JAURPIDEA (EZKONTZAREN EKONOMIA ARAUDIA). FORU-KOMUNIKAZIOA.

Foru-komunikaziopean ezkontuta daudenek (itundu dutelako, biak forudun direlako, edo auzotasun berdina izan ezean, batera bizitzeko izan duten lehenengo ohizko egoitza lur lauan balego) erdibana izango dituzte ondasun mugiezin edo mugikor guztiak, edozein dela ondasunon jatorria (batenak zein bestearenak izan; ezkontzara bakoitzak ekarritakoak zein ezkontzan zehar irabazitakoak, ondasunak dauden lekua zer ikusirik ez duela).

Ondasunei buruz erabakitzeak, ezkontide bien baimena beharko da. Hau da, ezkontideen edozein ondasun eskualdatzeko (adibidez etxea zein kotxea saldu edo dohaitza egiteko) bion baimena beharrezkoa da.

Ezkontide bat hiltzen danean eta bion seme-alabak daudenean, foru komunikazioa ondasun erkidego baten bihurtzen da alargun eta hildakoaren seme-alaben artean; ondasun guztien erdia alargunarentzat izango da (nahiz eta bere jatorrizkoak edo berak irabazitakoak ez izan, edota guztiak bereak izan) eta beste erdia ondorengoentzat.

Bion semea-alaba gabe ezkontide baten heriotzagatik amaitzen denean ezkontza, foru komunikazio erregimena (dibortzio edo banaketagatik amaitzen den moduan) irabazpidezko sozietateari ezartzen zaizkion arauei jarraituz iraugiko da.

4.3 TRONKALITATEA ETA SAKA ESKUBIDEA.

Bizkaiko Zuzenbide Zibilaren ezaugarriarik garrantzitsuena dugu tronkalitatea.

Esan bezala, Forudun lurretan dauden higiezin edo onibar tronkalekoak (famiatiatik jasotakoak), ordainbidezko (salmentak) zein dohainezko (oinordetza, dohaitza) eskualdaketan, tronkaleko senideen eskubideak errespetatu behar dira. Ondasun tronkalekiko betebeharrak edo mugak bizkaitar guztiei dagozkie, -eta bizkaitar izendakoei-, ez soilik forudunei.

Ondasun tronkalak ordainbidez inorendu (saldu) nahi direnean eskribau bidezko deia edo jaki-

narazpena egin behar zaie tronkaleko senideei, eskuratzeko lehentasun eskubidea daukatelako.

Tronkaleko ondasunak inorendu egingo balira aipatutako deia egin gabe, tronkaleko senideek saka eskubidea izango lukete, hau da, salmenta deusezteko eta ondasunarekin geratzeko eskubidea aditu batek jarritako bidezko prezioan.

Dena den, Forudun udaletako hirilurretan -edo indarreko hirigintza-planen arabera hirilur izango diren- ez dago lehentasunez eskuratzeko aukerarik ezta saka eskubiderik ere.

5

Zergatik herri batzuetan Bizkaiko Foru Zibila eta besteetan Zuzenbide Zibil Orokorra? Zergatik herri bereko toki batzuetan forua eta besteetan Zuzenbide Zibil Orokorra? Zeintzuk dira hiribilduetako lurralde forudunak? Durangon Foru Zuzenbidea aplikatzen da?

XII eta XIV. mendeen artean eratu edo sortzen ziren hiribilduei, Bizkaiko jaunak (edo andereak) Logroñoko Forua ematen zien, Gaztelako legeen menpean -orokorrean hitzeginda- utziaz, eta horrek, besteak beste, gaur egun bizi dugun hiribildu

eta elizateen arteko banaketa edo dualtasun juridikoaren jatorri garrantzitsuetako bat izan zen.

XIV. mendearen amaierarako Bizkaiko elizateetan, -infantzonado edo lur laua zeritzona-, Bizkaiko forua aplikatzen zen, -oraindik idatzi gabe zegoena-, eta hiribilduetako harresidun barrutietan, (salbuespenekin) Gaztelako legeak¹.

Beraz, eta albuespenak alde batera utziz, hiribilduetako hiriguneetan Zuzenbide Zibil Orokorra aplikatzen zen eta lur lauan, elizateetan, Bizkaiko Foru Zuzenbide Zibila².

Mendeetan zehar izandako hiribildu edo urien hiriguneen garapen eta zabaltzeak forudun lantza lurralde ziren eremuetara, Zuzenbide Zibil Orokorren hedatzea ere ekarri zuen Bizkaiko forua indarrean zegoen gunetara, (toki hauek ondasunen natura tronkala alde batetik, eta biztanleen forudun iaeragaitik zuten eskubide eta betebeharrak beste batetik, aldatuaz) zuzenbide bien arteko mugen etengabeko fluktuazioa eraginez eta sorraraziz.

XIX. mendeko bigarren partean eta XX. Mendeko lehenean eman ziren uri eta elizateen arteko anexioen ondorioz ere, zuzenean batzutan eta urteak pasa ahala besteetan, Bizkaiko forua aplikatzen zen toki askotan Zuzenbide Zibil Orokorra aplikatzen hasi zen.

1. Egia da Durangoko merindadeak bere erakunde propioak izan zituela mendeetan eta Bizkaiko lehen foru idatziaren aurretik (1452. urteko Foru zaharra), arau bilduma edo foru idatzia izan zuela, -XIV. mendekoa-. Arau bilduma hori Bizkaiko jaureriaren parte izan baino lehen XVI. mendera arte aplikatzen zen, baina gaur egungo lege zibilaren egoerarekin harremanik ez duenez, kontua alboratuko dugu).

2. Hiri eta elizateen gatazken ondorioz, 1630. urteko "Konkordioak" ematen zuen aukera egikaritzuz, XVIII. mendean Elorrio eta Otxandioko hiribilduak Bizkaiko foruaren oinordetzari buruzko arauak aplikatzea erabaki zuten.

Zuzenbide bien lur ezarpen eremu mugen aldatzearekin, gero eta zailagoa egiten zen jakitea non aplikatzen zen bakoitza. Gainera, urietako biztanleek elizateetan zeuzkaten ondasun higieziniei zegokienez, Bizkaiko foruko tronkalitatea errespetatu behar zuten.

1959. URTEAN BIZKAIA ETA ARABAKO FORU ZUZENBIDE ZIBILAREN KONPILAZIOA-LEGEA ONETSI ZEN

Konpilazioaren egileak egiaztatu zuten Zuzenbide bien arteko talka eta lur -eta pertsonen- ezarpen eremuen zehazgabetasunak arazo ugari eta egoera absurdu eta kaltegarriak sortarazten zituztela, eta urien zabaltzeen ondorioz, - Zuzenbide Zibilak zuzenbide municipalaren gorabehera topografikoaren menpe egotearen ondorioz- Foru Zuzenbidea oso errotuta zegoen tokietatik desagertzea suposatzen zuela. Baina egoera konpondu beharrean, onartu ziren arauekin larriagotu egin zen³.

Durangok lurreta anexionatu zuen 1926. urtean. lurretak -iurretarrek- ez zuten galdu euren forudun izaera eta Bizkaiko Foru Zibila aplikatzen zitzairen. Baina 1959. urteko konpilazioaren eraginez, "urbanoak" ziren gunek forudun izaera galdu zuten (nekazaritza ustiapenerako ez zen lur guztia forudun izaera galtzen zuen orokorrean) eta toki hoietako herritarrak forudun izatetik forubakoak izatera pasatu ziren. 1990. urtean lurreta Durangotik banatu zenean, aipatutako toki forubako hoiek ez zuten forudun izaera

 Hiletta Garain.

berreskuratu, hiri bati erantsirik zeuden elizateak hiri horretatik banantzeak ez zuelako aldarazten ezarri beharreko zuzenbide zibila.

1992. URTEAN EUSKAL HERRIKO ZUZENBIDE ZIBILAREN LEGEA ONETSI ZEN

Bizkaiko Foruak Bizkaia osoan izan behar zuen indarra lehen aipatutako urietako gunek forubakoetan izan ezik. Gune forugabeakoak udal bakoitzaren jatorrizko hirigunearen gaur egungo (momentuko) lurak eta legea indarrean sartzen zenean indarreko hirigintza-planen arabera hirilur bezala sailkatuta zeuden bere albokoak ziren. Itzulpena: 1994. maiatzaren 4ean, Bizkaiko Batzar Nagusiek urietako gunek forugabeakoak zehaztu edo mugatu zituzten plano batzuetan finkatuz. Zuzenbide bien arteko lur ezarpen eremuen fluktuazioarekin bukatu zen behin betiko, baina beste egoera bitxiak sortu ziren.

3. Orokorrean, bakarrik nekazal ustiapenentzat egokituta zeuden gunek mantendu ahal zuten Bizkaiko foru zibila, eta Plangintza urbanistikoen arabera, aipatutako hirien hirigunearen zabaltzearekin Zuzenbide Zibil Orokorra ere zabaltzen jarraitu zuen Bizkaikoaren ezarpen eremuak murriztuz.

Zuzenbide Zibil Orokorra

Bizkaiko Foru Zibila

6

Adibide batzuk:

Iurreta. Konpilazioaren eraginez forubagabe-koak bihurtu ziren Iurretako gunek, forudun izaera berreskuratu zuten 1992. urteko legea-ekin; baina toki hoietan herritasun zibila zuten iurretarek ez zuten forudun izaera bat batean berreskuratu.

Durangon, eta beste hiribilduetan, Batzar Nagusiak (Udaletxearen iritzia kontutan izan barik) onartutako planoen ondorioz, urteetan foru-gabeak ziren hirigune batzuk, forudunak iza-tera pasatu ziren; baina toki hoietan bizi ziren herritarrek -edo legearen onespenez osten bizitzera joan zirenak- ez zuten berehala "ira-baziko" forudun izaera edo auzotasun zibila; 10 urte (orokorrean) igaro behar izan ziren ho-rrerako.

Forugabe gune izatetik forudun izatera, 1992. urteko lege berriarekin batbatean pasatu zirenen artean: Aramotz auzunea, San Fausto auzunea, Tabira auzuneko luze zabalera gehiena, ...

Mugaketa berriaren ondorioz ere, kale batzuk, foruaren ezarpen eremuan sartu ziren, adibidez "Santa Susana".

Beste batzuetan, alde bat foruduna izango zen eta bestea forugabea:

- ▶ Tabira kaleko 3. zenbakira arte Zuzenbide Zibil Orokorraren eremua da, eta 3 zenbakiko atariak Tabirarantz, Foru Zuzenbideko eremua.

- ▶ Santikurutz taldearen Hagin kaleko 6 zenbakiko atarira arte, gune forubakoa, bestek, forudunak.

- ▶ Zubiaurre kalearen 9. atarira arte, gune forubakoa; eraikin bereko ("Arriluzea" eta "Zumar" Parkeko) 11,13, 15, 4, 6, eta 8 atariak, forudunak.

- ▶ Astxiki kalean eta Askatasun etorbideko eraikin batek arazo bera dauka.

- ▶ Fauste-bekoa auzunea osoa lurralde foruduna da.

Antso Estegiz kalean gertatzen dena ez dago argi. 1994. urtean onartutako planoen arabera ematen du 13 eta 21. atariak osatzen duten eraikinaren erdian dagoela zuzenbide baten eta bestearen lur ezarpenaren arteko muga.

Erdikustera eman den egoera nekez ulertu eta onartu daiteke. Bizkaian gertatzen den moduan, Durangaldean, herri batzuk forudunak dira eta beste batzuetan (Durango, Otxandio, Ermua) gune forudun eta forugabeak daude. Herritar batzuk forudunak dira eta besteak forugabeak. Forudunak eta forugabeak ez daukate oinordetza eskubide eta betebeharrak berdinak; oinordetza antolatzeke erabili dezaketen lege tresnak ezberdinak dira; euren ezkontzako ondasunen erregimena, ezer itundu ezean, ezberdina da; ezkontide bik auzotasun zibil ezberdina dutenean bata bestearikiko dituen oinordetza eskubide eta betebeharrak ezberdinak dira; toki batzuetako ondasun higiezin edo onibarrak tronkalekoak dira, -horrek suposatzen duen eskualdatzeko mugekin, eta beste tokikoak ez...

© Ezkontza Gatzagan (Zaldibar). *Ilargi Zaldibarko argazki taldea.*

Zentzu gehiegirik ez badu probintzia berean, edo eskualde berean horrelako ezberdintasunak ego-
tea, herri baten barruan, kale eta atariaren arabe-
ra ere batzuetan ezberdintasun hoiak jasan behar
izanak erabat ulertezina da. Gainera, behar den
zorroztasunekin ez dago jakiterik forugabeko udal
hoietan non dauden zuzenbide bien arteko lur
ezarpen eremu mugak, nortzuk diren forudunak

eta nortzuk forugabekoak... zentzugabekeria da⁴.
Oso litekeena da egoera bitxi honen gaineko ezja-
kintasunen ondorioz, (Foru Zuzenbidea aplikatzen
dela ezagutzen ez delako) egin diren testamendu
asko, jarauntsi banaketa asko, testamenturik ga-
beko ondorengotzak, ondasun eskualdaketak
-ordainbidezkoak zein dohainezkoak- (salmentak,
dohaitzak...) deuzetak edo deuzestagarriak iza-

tea, (balio gabeak), tronkaleko senideen eskubi-
deak errespetatu ez direlako, ezkontidearen bai-
menik gabe egin direlako,... Dena den, ezjkan-
tasun horrek (herritarrona orokorrean baina batez

ere eragile juridiko askorena) alde ona ere badu:
auzi, arazo eta gatazka ugari ekidin ditu.

Gontzal Aizpurua

Abokatua

4. Zuzenbide bien arteko mugen zehatasun eza areagotzeko 1994. urtean Bizkaiko Batzar Nagusiak onartu zuten planoetan agertzen direnak eta Bizkaiko Foru aldundiak 2006an argitaratu zituen mugak ez datoz guztiz bat.